

Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi
Journal of Terrorism and Radicalization Studies

Haziran 2024, Cilt: 3, Sayı: 2, ss. 359-388

June 2024, Volume: 3, Issue: 2, pp. 359-388

ISSN 2792-0518 (Basılı/Print)

ISSN 2822-2334 (Çevrimiçi/Online)

Makaleye ait Bilgiler / Article Information

Araştırma Makalesi / Research Article

Makale Başvuru Tarihi / Application Date : 03 Haziran 2024 / 03 June 2024

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date : 21 Haziran 2024 / 21 June 2024

Makalenin Başlığı / Article Title

Jineoloji: Sözde/Sahte Bir Bilim, Feminizm İstismarı, PKK Endoktrinasyonu

Jineology: A Pseudoscience, Feminism Abuse, PKK Indoctrination

Yazar(lar) / Writer(s)

Serkan KEKEVİ

Atıf Bilgisi / Citation:

Kekevi, S. (2024). Jineoloji: Sözde/Sahte Bir Bilim, Feminizm İstismarı, PKK Endoktrinasyonu. *Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi*, 3(2), ss. 359-388, DOI: 10.61314/traddergi.1495236

Kekevi, S. (2024). Jineology: A Pseudoscience, Feminism Abuse, PKK Indoctrination. *Journal of Terrorism and Radicalization Studies*, 3(2), pp. 359-388, DOI: 10.61314/traddergi.1495236

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi Derneği

Research Center for Defense Against Terrorism and Radicalization Association

Adres/Address: Beytepe Mah. Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı

5387. Cadde No:15A D:58

06800 Çankaya/Ankara

www.tradergisi.com

e-posta/e-mail: editortrad@teram.org

JİNEOLOJİ: SÖZDE/SAHTE BİR BİLİM, FEMİNİZM İSTİSMARI, PKK ENDOKTRİNASYONU

Serkan KEKEVİ*

ÖZET

Jineoloji, bölücü terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ın feminizmden esinlenerek ortaya attığı ve bir bilim dalı olduğunu iddia ettiği kavramdır. Ancak, Jineoloji irdelendiğinde feminist kavramları istismar ettiği, feminizmi bağlamından kopardığı anlaşılmaktadır. Şiddeti ve örgüt içerisinde kadının varlığını adeta kutsayan bir PKK endoktrinasyon ve propaganda vasıtası olduğu görülmektedir. Jineoloji, Öcalan ve örgüt tarafından bir bilim olarak sunulsa da bilimsel kıstaslarla incelendiğinde ancak sözde/sahte bilim düzeyinde kalmaktadır. Öte yandan örgüt tarafından Jineoloji kavramının Batı dünyasında alıcısı olduğu fark edilmiştir. Örgüt bütün uluslararası halkla ilişkiler ve kamu diplomasisi hedeflerini Jineoloji üzerine kurgulamıştır. Bu çalışma bilim olduğu iddia edilen "Jineoloji"nin feminizmi araçsallaştırarak, PKK endoktrinasyonu olduğunu savlamaktadır. Kavramsal çerçevede feminizm, kadın ve terörizm ilişkisi ele alınmış ve bu konudaki örneklerle başvurulmuştur. PKK'nın kadın politikası ve kadınların PKK içindeki konumu da irdelenmiştir. Ardından Jineoloji kavramı analiz edilmiştir. Kavramın sözde/sahte bilim olduğu bilimsel yöntem kıstaslarıyla değerlendirilmiştir. Sonuç kısmında PKK'nın Jineoloji üzerinden geliştirdiği politikalara karşı öneriler ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Jineoloji, Feminizm, PKK, Abdullah Öcalan, Sözde/Sahte Bilim.*

JINEOLOGY: A PSEUDOSCIENCE, FEMINISM ABUSE, PKK INDOCTRINATION

ABSTRACT

Jineology, a concept propagated by the leader of the separatist terrorist organization, Abdullah Öcalan, claims to be a branch of science inspired by feminism. However, upon closer analysis, it becomes evident that Jineology exploits feminist ideas while divorcing them from their original context. This concept serves as a tool for PKK indoctrination and propaganda, often sanctifying violence and the role of women within the organization. Despite being presented as a scientific discipline by Öcalan and the organization, Jineology falls short when evaluated against scientific criteria, remaining at the level of pseudoscience. Indeed, it is noteworthy that the PKK has recognized the appeal of Jineology in the Western world and has strategically adjusted its international public relations and diplomatic endeavors accordingly. This study argues that "Jineology" is a form of PKK indoctrination, instrumentalizing feminism. The conceptual framework discusses the relationship between feminism, women,

---

* Doç. Dr., Düzce Üniversitesi Akçakoca Bey Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, serkankekevi@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6805-9821

and terrorism, accompanied by illustrative examples. The PKK's women's policy and the position of women within the PKK are also analyzed. Subsequently, the concept of Jineology is examined. Based on scientific criteria, the concept is evaluated as pseudoscience. Finally, recommendations against the PKK's policies developed through Jineology are presented.

Keywords: *Jineology, Feminism, PKK, Abdullah Öcalan, Pseudoscience.*

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Biyolojik cinsiyet kavramının ötesine geçerek “cinsiyetin” toplumsal bağlamı üzerinden hayatın ve bilimin bütün veçhelerini ele alan; temelde “ataerkiyi” eleştirerek yeni bir toplumsal ve bilimsel teori inşa etmeyi hedefleyen “feminizm” dikkat çekici bir teoridir. Tarihsel süreçte dört dalga olarak şekillenen feminizmin birinci dalgası 19. yüzyılın sonlarından 1960'lara değin devam etmiştir. Oy hakkı, eğitimde fırsat eşitliği ve mülkiyet hakkı gibi temel haklar ve kadınların bunlardan yararlanması üzerine gelişmiştir. İlk dalga feminizm Batılı beyaz erkeğin egemenliğine ve onun kuvveden fiile geçirdiği devlete karşı kadın olarak var oluşun ilk mücadele süreci idi. İkinci dalga feminizm ise 1960'lı yıllarda ortaya çıkmıştır. Batıda kadınların temel haklarına dair sorunlar büyük ölçüde çözümlenmiş olsa da pratik düzeyde süren sorunların çözümü üzerine odaklanmıştır. Özellikle aile içinde kadınların durumuna dair konular başta olmak üzere her alanda eşitlik savunusu bu dönemin temel belirleyicisi olmuştur. Bu dönemde feminizmin ideolojik veçhesinin de geliştiği ifade edilebilir. 1990'ların başından itibaren üçüncü dalga feminizmden söz edilmektedir. İki kutuplu dünyanın ortadan kalkması ve kimliğe dayalı siyasetin öne çıkması sonucunda feminizmin gündemine toplumsal cinsiyet bağlamında kadınlık ve erkeklik, ırk, milliyetçilik, etnisite gibi konular girmiştir (Taş, 2016, ss. 166-172). Bu dönemde postmodern ve postyapısalcı epistemoloji feminizm teorisi içinde yükselişe geçmiştir. Dördüncü dalga feminizm ise 2000'li yıllarda bilgi iletişim teknolojilerinin dünya sathında yayılması, insanların söz konusu teknolojilere daha kolay ve ucuz şekilde ulaşmasıyla ortaya çıkmış ve anlam kazanmıştır. Özellikle internet üzerinden örgütlenen radikal ve marjinal feminist hareketler sesini duyurmaya başlamıştır. Bu dönemde daha çok kimlik, cinsiyet, heteroseksizm, ekolojik sorunlar sosyal normlar ve cinsel taciz gibi vakalar feminist çerçeveden ele alınmıştır. Dördüncü dalga feminizm #MeToo ve #TimesUp hareketleri gibi sosyal adalet kampanyaları sırasında dikkat çekmiştir. Literatürde “Hashtag

Feminizmi”¹ olarak da tanımlanan bu feminizm dalgası özellikle “*Uyanışçılık*” [Woke]² hareketlerinin içinde olarak ve/veya anılan hareketlerin farklı fraksiyonlarından destek alarak internetin de sunduğu imkânla ağa bağlı olan her yere ve herkese ulaşabilmiştir.³

Feminizm sosyal olguları ataerkillik eleştirisi üzerinden ele alırken toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bütün düzeyleriyle ilgilenmekte ve şiddeti bizatihi “erkeklik” sahası olarak ele almaktadır. Şiddetin nedenlerini cinsiyet bağlamından ele alırken kadınların şiddetten daha fazla etkilendiği ve kurban olmasını odağına almaktadır. Bu bağlamdan bakıldığında feminizm açısından şiddete dayalı bütün eylemler, pratikler ve teoriler eleştirilmelidir. Savaş ve güvenlik bu bakımdan feminist teorinin önemli ilgi sahaları olagelmıştır. Tickner’in (2004, s.45) vurguladığı üzere feministler genellikle savaşın mikro düzeydeki etkisini analiz etmeyi benimsemiştir. Savaşlar sırasında neler olup bittiğiyle ve savaşın kadınlar ile genelde siviller üzerindeki etkisiyle ilgilenmiştir. Savaşların kadınları, çocukları yani “savunmasız” olarak görülen diğer insanları korumak için yapıldığı mitini sorgulamıştır. Feminist teori açısından militarizmin oluşumunda toplumsal cinsiyet faktörünün rolü analiz düzeyidir (Gasztold, 2017: 184). Feministler kadınların savaşçı olmasının ya da militer politikaları desteklemesinin ancak

¹ Bkz: Chen, G.M.; Pain, P.; Barner, B. (2018). “Hashtag Feminism”: Activism or slacktivism?, Harp,D.; Loke, J.; Bachmann, I., (Ed.) Feminist approaches to media theory and research. içinde (ss. 195-218). New York: Palgrave Macmillan.

² ABD’de ortaya çıkarak Batı toplumlarına ve ardından dünya geneline yayılan “*Uyanışçılık hareketi/kültürü*” ya da “*Woke kültürü*” 2000’li yıllarda öne çıkmış bir sosyal ve siyasi hareket olarak tanımlanmıştır. Bilhassa güçsüz grupların haklarının savunulması üzerinden kendisini oluşturan sol-liberal ve onun türevlerine dayalı siyasi alandan beslenen bu hareket genel düzeyde sosyal adalet ve eşitsizlik konularına odaklanmıştır. Bu meyanda toplumsal cinsiyet, sınıf, etnisite, ırk gibi sosyal kategorilerden birey-grup ve toplum ilişkileriyle ilgilenmektedir. Uyanışçılık, kendi zaviyesinden sistemik adaletsizlikleri ele alma ve daha fazla empati ve anlayışı teşvik etme çabasındadır. Ancak kullanılan politik diskur ve pratikleriyle, ifade özgürlüğünü kısıtlama, muhalif görüşleri bastırma ve kimlik politikalarını bireysel liyakatten üstün tutma ihtimali nedeniyle de eleştirilmektedir. Bkz: Atkins, J. S. (2023, s.321). Uyanışçılık kültürünü eleştirenler bu hareket içindekileri “Toplumsal Adalet Savaşçısı” (Social Justice Warrior- SJW) kavramı ile tanımlamaktadır. Merriam-Webster sözlüğü tanımına göre “toplumsal adalet savaşçısı”, aşırı ılerici veya solcu olarak görülen ve tipik olarak ırk, cinsiyet veya kimlik konularının ele alınmasında adalet konularında aşırı hevesli olarak görülen kişilere atıfta bulunmak için kullanılan alaycı ve pejoratif bir terimdir. Bkz: Merriam Webster Çevrim içi Sözlüğü, Social Justice Warrior maddesi, Erişim tarihi: 26.05.2024. <https://www.merriam-webster.com/wordplay/what-does-social-justice-warrior-sjw-mean>.

³ Öte yandan Elasaid Munro’nun Political Insight dergisinin Eylül 2013 sayısında yayımlanan “Feminism: A Fourth Wave?” [Feminizm: Dördüncü Dalga mı?] adlı makalesinde feministlerin İnternet kampanyalarının değişimi gerçekten sağlayıp sağlamadığı tartışmalı olduğuna ve çevrim içi aktivizmin giderek gerçek dünyadaki gerçek sorunlardan kopma yarattığına dikkat çekmiştir. Aynı zamanda bu durumun “slacktivism” yani “tembel aktivizmi” olduğunu ve sosyal medya üzerinden dolaşıma sokulan bir dizi imza kampanyası gibi kamuoyundan büyük destek toplayan, ancak özünde acil sorunların ele alınmasında işe yararlığı tartışmalı sadece “iyi hissettiren” bir eylem haline geldiğini ifade etmiştir. Bu meyanda feminizm internet sayesinde yeniden canlansa da, bunun dönüştürücü bir siyasi eyleme yol açıp açmadığının tartışmalı olduğunun altını çizmiştir. Bkz: Munro, E. (2013, s.22-25).

savaş sistemini güçlendireceği ve bu bakımdan barış üzerinden feminist politikaların ve eleştirilerin geliştirilmesi ile ataerkil şiddet ile “güvenlik” söylemlerinin ve politikalarının marjinalleştirileceğini savlamaktadır.

Feminizm içinde şiddet ile kadınlık arasında olumlu biçimde bağ kuran yaklaşımlara da rastlamak mümkündür. D’amico’nun (1996, s.380) dikkat çektiği üzere radikal feminist akım içinde kadın savaşçı imgesini kadının gücü, kadim zamanların anaerkil düzeni, kadın merkezli ve kadın tarafından yönetilen toplumun ilk itici gücü olarak tahayyül edilmektedir. Toplumun ataerkillikten kurtarılması için askeri araçlar gereklidir. Feminizmin terörizm ile kesişimi ise 1960’lı yıllara denk düşmektedir. Devrimci sol terör dalgasının güçlü olduğu 1960-1980 arasında radikal feministler dönemin “devrimci” terörist taktiklerine paralel çeşitli aktivizmleri savunmuşlardır. Bu anlamda toplumsal eşitliğin gerçekleştirilmesi için devrimci sola özgü eylem çeşitleri olan oturma eyleminden şehir terörizmine ait bütün yelpazenin benimsenmesinin gerekliliği savunulmuştur. Radikal feministler devrimci-solcularla topyekûn bir toplumsal devrimin gerçekleşeceğine dair aynı inancı paylaşmışlardır. Bu bağlamda feminizm terörizmle pratikte aynı hizaya çekilmiştir (Third, 2014, s. 95). Devrimci sol terörün Batıda güç kaybetmesine bağlı olarak feminizmin terörle ilişkisi azalmıştır.

Hayatın olağan akışını yasal olmayan ve asimetrik şiddet kullanmak yoluyla bozarak politik hedef(ler)ini gerçekleştirmek terörizm tanımlarının temel bileşenleridir.⁴ Terörizmin ilk örnekleri antik çağlara değin uzansa da modern çağda terörizm David Rapoport’un (2022) modeline uygun olarak dört dalgada/dönemde incelenmektedir.

Tablo 1. Terör Dalgaları

1. Dalga	1880-1920	Anarşist ya da Etnik/Milliyetçi
2. Dalga	1920-1960	Sömürge karşıtı
3. Dalga	1960-1990	Yeni/devrimci-sol
4. Dalga	1979- günümüz	Radikal-Dini

Terörizm ve terör denildiğinde akla erkekler gelse de kadınlar, terörizm tarihi boyunca önemli figürler olagelmiştir. Modern terörizmin doğduğu Rus Çarlığı, modern anlamıyla ilk kadın teröristlerin de topraklarıdır. Vera Ivanovna Zasluch (1849-1919), Vera Nikolayevna

⁴ Terörizmin tanımlanmasına dair çeşitli bağlamlar için bkz: Schmid A.P. (2023).

Figner (1852-1942) ve Sofya Perovskaya (1853-1881)⁵ Rusya’da faaliyet gösteren anarşist örgüt Halkın İradesi’nin (Narodnaya Volya) dikkat çeken kadın yöneticileridir. (encyclopedia.com, 2024; Larocca, 2009). Zasluch kendisinden sonra gelen kadın teröristler kuşağı için bir rol model olma niyeti taşımasa dahi Rus devrimci hareketinde yeni bir dönemin başlatıcılarından olmuştur (Nagy, 2018, ss. 36). Figner ise 1882’den itibaren örgütün fiili liderlerinden biri haline gelmiş ve örgütün temel stratejilerini belirlemiştir (Phillips, 2008, s.208). Rus kadınların Narodnaya Volya örgütüne katılmalarındaki temel itki kadınların “ataerkil” Rus toplumu içindeki yerlerini değiştirme istekleriydi. Örgütün ana gündemi “kadın” hakları olmasa da geleneksel Rus toplum yapısını eleştirel radikalizm ve sosyal, kültürel, dini değerleri alaşağı etmeyi hedefleyen Rus nihilizmi kadınlar açısından çekiciydi (DeLong, 2016, s.6-7).

Anti-kolonyal terör dalgası döneminde (1920-1960) Yahudi Haganah, İrgun ve Lehi örgütleri kadınların yoğun biçimde bulunduğu örgütlere örnektir. Haganah’ın ilk dönemlerinde kadınların örgüte katılımı konusunda örgüt içinde tartışmalar yaşanmış 1929 yılında kadınların örgüte daha fazla katılması gerektiği kararı alınmıştır. 1937’nin sonlarında örgütün yaklaşık 25 bin üyesinden 5.500 kadarının kadın olduğu bilinmektedir. Haganah 12-13 yaşındaki kız çocukları dâhil olmak üzere her yaştan kadını örgüte dâhil etmiştir (Boni-Davidi, 2024).

1960’lardan itibaren yükselişe geçen devrimci-sol terör dalgası döneminde kadınların bu tip terör örgütlerinde de yer aldığı görülmektedir. Yukarıda da değinildiği gibi feminizm ile terörizm arasında pratik yakınsamanın temeli bu dönemde atılmıştır. Söz gelimi Federal Almanya’da faaliyet göstermiş Kızıl Ordu Fraksiyonu / Baader- Meinf Grubu (Rote Armee Fraktion - RAF) kurucularından Ulrike Meinhof⁶ döneminin en bilindik kadın terörist figürlerindedir. Melzer’in (2015, s.20) ifadesiyle RAF ile birlikte Batı’da toplumun kadına biçtiği anne, eş, erkeğe bakıcılık yapma ve “hayat veren varlık” türünden yerleşik imgeler tersyüz olmuştur. Ancak, sosyal olguyu ve ataerkilliği hırpalayan bütün söylem ve eylemlerin

⁵ Perovskaya ile beraber Çar II. Aleksandr suikastından yargılanan ve tıpkı onun gibi idam cezasına çarptırılan örgüt yöneticisi Nikolai Kibalchich, Perovskaya hakkında “...Kızlarımız erkeklerimizden daha serttir... Perovskaya da [Timofev] Mikhailov’la aynı türden bir nefrete sahip, ancak bir kadına daha çok yakışan farklı bir nüansla...” sözlerini sarf etmiştir. Bkz: Riggs, R.R. (2017, Chapter 18, s.1).

⁶ Scribner’e (2015: 151) göre Ulrike Meinhoff eylemciliğinin ilk dönemlerinde Evrensel Feminist hareketin (Frauenbewegung) savlanıyla örtüşen fikirler beyan etse de daha sonra feminizmi kadın ve erkekleri bir cinsiyet savaşında karşı karşıya getirecek ve şehir gerillalarının uluslararası devrime giden yolunu tıkayacak “korkunç bir şey” olarak görmeye başlamıştır.

sonuçta terörist faaliyetlerle bağlantılı hatta terörist eylemlere bağımlı olduğu gerçeğini ortadan kaldırmamaktadır. Devrimci-sol dalgada dünyanın farklı bölgelerinde büyük terör örgütleri kurulmuş ve ciddi sayıda kadın örgüt içinde yer almıştır.

Yine bu dönemde eylemlerini gerçekleştiren fakat kökleri anti-kolonyal dalgaya uzanan [Geçici] İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu ([Provisional] Irish Republican Army- P/IRA) ve kadın militanları Dolours (1950) ve Marian (1954) Price kardeşler, Rose Dugdale (1941-2024) ile Marion Coyle'dan (1954) söz edilebilir. Price kardeşler Londra'da 1973 yılında Old Bailey bombalı eylemini gerçekleştirmiştir (National Archives Ireland, 2004/7/2682). Dugdale pek çok sanat eserinin çalındığı bir eylemi organize etmiştir. Dugdale ve arkadaşlarının tutuklanmasının ardından Coyle, serbest bırakılmaları için örgütten arkadaşı Harrie Gallagher ile adam kaçırmaya eylemi gerçekleştirmiştir. (Irish Independent, 04.05.2014). ABD'de ise 1978-1985 yılları arasında faaliyet gösteren Mayıs'ın 19'u Komünist Örgütü (May of 19th Communist Organization - M19) kurucularının çoğunluğu kadınlardır. 1983 yılında örgüt ABD Senato binasını bombalamıştır (FBI, 1984: 36). M19 Marksist sol çizgide yer alsa da radikal feminizmi temel ideolojik zemin olarak kabul etmekteydi. ABD'de var olan kadın politikalarının "burjuva feminizmi" olduğunu savunan örgüte göre kadınların kurtuluşu ancak devrimle gerçekleşebilirdi (Thulin, 06.01.2020).

Latin Amerika'da ise Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia- FARC), Aydınlik Yol (Partido Comunista del Perú / Sendero Luminoso - PCP-SL) ve Farabundo Martí Ulusal Kurtuluş Cephesi (Frente Farabundo Martí para la Liberación Nacional – FMLN) kadın katılımının yüksek olduğu örgütlerdir. FARC içinde kadınların toplam militan sayısına oranı 2015 itibariyle %40⁷ olarak verilmektedir (Bouvier: 2016, s.20). Aydınlik Yol örgütünde de kadınlar önemli yer tutmaktaydı. Örgüt lideri Abimael Guzman, Mao'nun kadınlarla erkekler arasındaki farkın cinsiyetler mücadelesiyle değil sınıf savaşıyla

---

⁷ Kolombiya hükümeti ile 2016 yılında imzalanan barış anlaşmasının ardından, eski FARC üyelerinin sivil hayata yeniden entegre edilmesi sorumluluğu Yeniden Topluma Kazandırma ve Normalleştirme Ajansı'na (ARN) verilmiştir. ANR 2018'de 10.015 eski FARC üyesinin kaydıldığını ilan etmiştir. Bu verilere itiraz edilse de sayıma göre silah bırakan militanların %77'si erkeklerden %23'ü ise kadınlardan müteşekkildi. Kolombiya Ulusal Ekonomik Politika ve Sosyal Cumhuriyet Konseyi'nin Mayıs 2022 tarihli bir raporunda ise silah bırakanların sayısı 14.024 idi. Silah bırakan militanların %75'i erkek ve %24'ü kadın olarak belirlenmiştir. Muhalif kongre üyeleri tarafından 2022 yılında hazırlanan bir diğer raporda ise silah bırakanların %76'sı erkek ve %23'ü kadın olmak üzere 12.826 militan olduğu kaydedilmiştir. Bkz: Aguiler Mesa, J. (20.03.2023).

çözülebileceği yönündeki sözlerine sık sık atıf yapmıştır. Örgüt tarafından sıklıkla kullanılan “kadınların özgürleşmesi” kavramı kadınları örgüte katmanın bir yolu olarak tasarlanmıştır. Zamanla örgüt içinde farklı kadın cepheleri oluşmuştur. Bunlardan öne çıkanı Halkçı Kadın Hareketidir (El Movimiento Femenino Popular – MFP). MFP üniversitelerde örgütlense de asıl hedefi köylerdeki kadınlara ulaşarak örgüte katılmalarını sağlamaktır (libcom.org, 2013).

Zamansal olarak devrimci-sol dalga ile kesişen ve günümüzde de bir terör dalgası olarak devam eden etnik-ayrılıkçı terör örgütlerinin yönetim ve militan kadrolarında kadınların hatırı sayılır düzeylerde olduğu yadsınamaz. İspanya’da Bask Yurdu ve Özgürlük (Euskadi Ta Askatasuna - ETA), Sri Lanka’da Tamil Eelam Kaplanları (Liberation Tigers of Tamil Eelam / Tamiḷḷa Viṭutalaip Pulikaḷ - LTTE) ve Türkiye, Irak, İran ve Suriye’de faaliyet gösteren Kürdistan İşçi Partisi (Partiya Karkeren Kurdistan - PKK) terör örgütü bariz örneklerdir. ETA’da kadınların sayısının giderek arttığı görülmektedir. 2002 yılında ETA’ya üye mahkûmların %12’si kadarı kadinken 2009’da dörtte bire yaklaşmıştır (Tremlett, 26.07.2009). ETA içinde pek çok kadın yönetici olmuştur. Örgütte “Yoyes” lakabıyla bilinen María Dolores Katarain ETA içinde kadına yönelik yerleşik cinsiyet kalıplarını değiştiren kadınların başında gelmektedir. (Perez, 2016, s.372). LTTE örgütünün aktif olduğu dönemde ise örgüte bağlı “kadın kanadı” kurulmuştur. LTTE, Tamil kadınlarına erkeklerin elde edemediği her şeye ulaşabilecekleri bir toplum vaadiyle ulaşmaya çalışmıştır. Örgüt nihai hedefi olan bağımsızlığa ulaşmak için kadın nüfusunu harekete geçirmeyi amaçlamıştır. Bu süreç içinde Alexander’ın (2014) vurguladığı gibi kadınların örgüte katılımı arttıkça Tamil toplumunda cinsiyet ilişkilerinde değişimler yaşanmıştır. Hatta LTTE’nin kadınlarla ilgili “*Ah-lu-mai*” (güçlendirme) kelimesini yaratması bunu kanıtlar niteliktedir. Tamil dilinde kadınların kendi yaşamları üzerinde sahip oldukları güce ve haklarına dair bir tanımlama bulunmazken *Ah-lu-mai*, Tamil kadınlarının kendi toplumlarındaki yeni rollere dair örgüt retoriğinin zemini olmuştur.

Terör örgütlerinde kadınlar başta ikincil rollere uygun görülse de kadınların erkeklerin üstlendiği bütün rolleri yerine getirebildiklerinin anlaşılması ve özellikle devrimci-sol dalga ile kadın erkek eşitliği konusunun terör örgütlerinin gündemine girmesiyle kadınlar birincil konumlarda erkeklerle neredeyse aynı düzeye gelmiştir. Öte yandan kadınların şehirlerde gerçekleştirilecek eylemlerde erkeklerden daha az dikkat çekmeleri de

kadınların örgütler tarafından tercihinde belirleyici bir unsur olmuştur. Ek olarak kadınların terör örgütleri açısından “cinsel” bir yem olarak görülmesi hem örgüte katılan erkeklerin örgüt içinde daha kolaylıkla tutulabilmeleri hem de bu yönüyle kadınların istihbarat faaliyetlerinde kullanılmaları bakımından örgütlerin kadınlara yönelik tercihini belirlemektedir (Bayraklı; Alkanat, 2021, s.122-126). Diğer yandan kadınların örgüt içinde cinsel istismara maruz kaldıkları/bırakıldıklarının altı çizilmelidir.

Terörist olan kadınlar, kadına dair imlenen saf, masum, naif olma gibi kategorizasyonları tahrip etmektedir (Sjoberg; Cook; 2011, s.4). Çardak’ın (2023, s.375) işaret ettiği gibi kadınların terörist gruplara katılmaları ve terör eylemlerinde bulunmaları bir radikalleşme sürecidir. Radikalleşme olgusu da erkeklik ile çerçevlendiği için genellikle kadınların durumu yanlış analiz edilebilmektedir. Anılan durum nedeniyle kadınların terörist olma ve terör eylemlerinde bulunabilme potansiyelleri anlaşılammakta buna bağlı olarak kadınlar erkeklerden daha az tehlikeli olarak değerlendirilebilmektedir.

Kadınların terör örgütlerine katılımı ile ilgili olarak eğitimsizlik, yaş küçüklüğü ve sosyal dezavantajların katılımı arttırdığına dair savlar ileri sürülse de kabul edilebilir ölçüde kanıtlanamamıştır. Kadınların katılımına dair daha geniş bir bağlam olduğu ortaya çıkmıştır (Jacques; Taylor, 2013, s.36). Katılımı belirleyen temel unsurlar; politik sebepler, sosyal çevreden gelen etkiler, kişisel sebepler, ekonomik sebepler olarak sıralanabilir. Bu sebeplerin detayına inildiğinde politikleşmiş etno-dinsel nedenler, ideolojik⁸ nedenlerden kaynaklanan motivasyonlar, ekonomik ve sosyal mahrumiyet, travmatik deneyimler, intikam duyguları, romantik bağlar, aile ve arkadaş çevresi etkisi, kendini ve ailesini korumak, zorla örgüte dâhil edilmek türünden düzeylerle karşılaşmaktadır (Buchanan, 2014; Salcedo, 2019).

2. PKK İÇİNDE KADININ DURUMU VE YERİ

1978 yılında Abdullah Öcalan’ın liderliğinde Diyarbakır’ın Lice ilçesine bağlı Fis köyündeki toplantı⁹ neticesinde kurulan örgüt sol ideolojiye dayalı Marksist-Leninist çizgiyi ve askeri pratikte Maocu

⁸ Feminist eğilimlerin güçlü olduğu sosyalist- komünist ideolojik yapılarda kadınların terör örgütlerine katılımlarında artış olduğu savunulmaktadır. Ancak etnik ayrımcılık, milliyetçilik, feminizmin iç içe geçtiği durumlarda da kadınların terör örgütlerine katıldıkları görülmektedir (Gonzalez-Perez, M., 2008, s. 15).

⁹ Toplantıya katılanlar sırasıyla Abdullah Öcalan, M. Hayri Durmuş, Mazlum Doğan, Seyfettin Zoğurlu, Abdullah Kumral, Cemil Bayık, Duran Kalkan, Ali Haydar Kaytan, Sakine Cansız, Baki Karer, Kesire Yıldırım, Ali Gündüz, Hüseyin Topgider, Ali Çetiner, Abbas Göktaş, Faruk Özdemir, Ferzende Tağaç, Mehmet Cahid Şener, Mehmet Turan, Şahin Dönmez, Resul Altınok, Suphi Karakuş (PKK Online, 2024).

stratejiyi benimsemiştir. Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında yıkılması ideolojik tabanlı terör dalgasını geriletmiş etno-dinsel veçhesi öne çıkan terör dalgası giderek büyümüştür. Sistemik değişime ayak uyduran PKK temel ideolojik çizgilerine vurgu yapmakla birlikte sentetik, pragmatik ve etnik bölücü söylemler üzerine siyasetini şekillendirmiştir. Örgütün kuruluş döneminde kadınlar yer almakla beraber PKK kadrolarında kadınların sayısında 1990'lı yıllarda artış görülmüştür. 1980'lerde örgüt ve kadın ilişkisi Marksist cihetten tanımlanmıştır. PKK'nın temel söylemi sömürge ve feodalite tezleridir. Örgüt "Kürt halkını" harekete geçiren "parti-önderlik" mitini inşa ederek Kürtleri mobilize etmeyi hedeflemiştir. Bu dönemde örgüt yayınlarında kadınlara yönelik olarak mücadeleye katılma çağrıları yapılmaktaydı.¹⁰ Bu stratejinin tamamlayıcısı ise Kürt aile yapısının ve kadının yerinin sorgulamaya açılması ve PKK'nın modernleştiriciliği retoriği idi. 1986 yılından itibaren örgütün kadınlara yönelik çağrılarının ve propagandalarının arttığı görülmektedir. Örgüt ilk dönemlerinde kadınları; anneler, kardeşler ve gelinler gibi kategorilerle ele alsa da nihai hedefte her kadın PKK'lı olmalı hatta "PKK'nın kadını" olmalıydı. Sözelimi örgütün yayın organı Serxwebun dergisinin Mart 1986 sayısında "Bağımsız-Demokratik ve Birleşik Kürdistan İçin Kürdistan Kadınları Birer Özgürlük Kahramanı Olmasını Bileceklerdir" başlığıyla neşredilen yazıda yer verilen;

"...Gerçektende Partimiz, ulusal-toplumsal bünyemizdeki sömürgeci- feodal yapı ve izlere karşı mücadelenin en zorlusunu bu alanda vermiş; proletaryanın eşitlik ve özgürlük anlayışının gerçek zeminini, -zincirlerini kırmak isteyen her genç kız ve kadına saflarını açıp- en titiz eğitimden geçirerek, onlara en ileri görevlerde yer vererek, sömürgeci- feodal yapının hapsedip dumura uğrattığı tüm yeteneklerini açığa çıkararak, yüreklerinin ne büyük bir yurt sevgisi ve cesaretle dolu olduğunu kendilerine dahi gösterip- buna inanç duyurarak en anlamlı biçimde toplumumuza sunmuştur. Parti saflarımızda kadına gösterilen bu yer insanın yücelişinin zirvesidir. Evet, Partimizin bu çabaları boşa gitmemiştir. Kürdistan'ın özgürlüğe

¹⁰ Serxwebun dergisinin Mart 1986 sayısında "...Hilvan -Siverek direnişi Kürdistan kadının kölelik zincirlerini parçalayarak mücadele içinde yeniden varolma savaşımında önemli bir dönüm noktası oldu. Kürdistan kadını fedakâr yurtsever ve cesur karakteri ile bu mücadelede can alıcı görevler üstlenerek devrim mücadelesi içinde onurlu bir yer aldı ve göz alıcı hizmetlerde bulundu. Toplumun diğer ezilen kesimleri ile birlikte devrimci mücadeleye sadakatle sahip çıkarak gelecek için umut verdi, direnişin her kesiminde yer almaktan kaçınmadı..." yazısı paylaşılarak kadınların cesareti ve başarılarına vurgu yapılarak kadınlara ve örgüt içinde erkeklere de dönük propaganda yapılmıştır (Serxwebun, 1986a: 11). 1990'lı yıllarda itibaren benzer propagandif yazıların sayısında artış olmuştur. Bilhassa derginin yıllık yayımladığı "şehitler albümlerinde" kadın üzerinden yapılan propagandanın vurgusu ve dozu yükselmiştir.

doğru akmak isteyen genç kız ve kadınları bunun karşılığını vermişlerdir ve daha da vereceklerdir. Elde silah düşmanla çatışma ortamında şehit düşen Rahime Kahraman, Çiçek Selcan ve Hanım Yaverkaya yoldaşlara Partimizin ektiği bu özgürlük tohumlarının çiçeklenişidir. Ve halen Parti saflarında bulunan bayan devrimciler, Rahime, Çiçek ve Hanım'ların bu kahramanca direnişlerini genelde savaşın tüm alanlarında ve özel olarak da Kürdistan kadını içerisinde sürdürülecekleri çalışmalarında, yaratacakları örgütlülükle tamamlanacaktır..." (Serxwebun, 1986b, s.21)

ifadelerinden anlaşıldığı gibi örgüt kadınların katılımına büyük önem atfetmekteydi. Örgütün kadına yönelik çağrılarının temelinde militan ihtiyacı yatmaktaydı. Zaten 3. PKK Kongresi'nde örgütün "*askere alma yasası*"nı ilan etmesi de tesadüf değildi (Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, 1994, s.738). Anılan kongrede PKK'nın cephe/propaganda yapılanması olan Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi (Eniya Rizgariya Netewa Kurdistan-ERNK) altında Kürdistan Yurtsever Kadınlar Birliği (Yekitiya Jinên Welatparezên Kürdistan- YJWK) yapılandırılmıştır. Avrupa merkezli çalışan ve daha çok propaganda faaliyeti gösteren örgütlenme PKK tarafından işlevsel bulunmayınca örgütün 5. Kongresinde kadın meselesi tartışılmış ve kongrede "Kadın Ordulaşması" hakkında çeşitli kararlar alınmıştır. Örgütün o dönemdeki silahlı yapılanması Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu (Artêşa Rizgariya Gelê Kurdistan- ARGK) altında bir kadın ordusunun kurulması ile kadın ordulaşmasının güç büyütmenin asli unsurlarından olduğu ve 16 yaş ve üzeri kadınların bu yapıya dâhil edilmesi gerekliliği ilan edilmiştir (PKK, 1995, s.224-225). Kararlara binaen 8 Mart 1995'te 1. Ulusal Kadın Kongresi düzenlenmiş ve Kürdistan Özgür Kadınlar Birliği (Yekitiyê Azadiyê Jinên Kurdistan - YAJK) kurulmuştur.

Aliza Marcus (2009, s.232) 1993 yılında örgütün üçte birinin kadınlardan oluştuğunu iddia etmektedir. PKK'nın 1990'lı yıllarda kadınların örgüte katılımını arttırmaya yönelik girişmelerinin bazı nedenleri vardı. İlk olarak örgüt Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) ile mücadele ederken giderek daha fazla militana ihtiyaç duymaktaydı. Çünkü başta Abdullah Öcalan olmak üzere örgütün karar alıcı kadrosu "*uzatılmış halk savaşı*" stratejisi uygulamayı hedeflemekteydi. Bunun için öncelikle stratejik dengenin sağlanması gerekmekteydi. PKK'nın elindeki militan kadrosu ile bunu yapması imkânsızdı (Özdağ, 2005, s. 50). İkinci olarak TSK'nın düzenlediği operasyonlar neticesinde örgüt kayıpları kritik seviyeye ulaşmıştı. Bu durum örgüt içi moral motivasyonu da etkilemiştir. Örgütte

kadınların sayısının artması hem erkekleri çatışmaya motive edecekti hem de örgütten kaçmalarını engelleyecekti.¹¹ 1990’larda PKK’nın militan tabanı bulmasında ve örgüte kadınların artan katılımında kolaylaştırıcı faktörlerin olduğu gerçeği de yok sayılmamalıdır. Kadınların terör örgütlerine yönelik katılım motivasyonlarını belirleyen -yukarıda değindiğimiz- faktörler PKK’ya katılan kadınlar için de geçerlidir.¹²

YAJK girişimi de başarısız olunca, 1996 yılında, örgüt kadın stratejisini aynı tutmakla birlikte taktik değiştirmiştir. Aynı yıl Abdullah Öcalan “*kopuş teorisi*” adını verdiği bir kavramsallaştırma ile kadınlık durumu, erkek egemenliği ve örgütte cinsiyet konumlanmalarını söylemsel düzeyde tartışmaya açmıştır (Ronahi, 2024). Ancak Öcalan’ın denediği bu kavramsallaştırma başarısız olunca terör örgütü lideri “Erkeği öldürme kuramı” ve “Kadın kurtuluş ideolojisi” adı altında yeni kavramsallaştırma girişimlerinde bulunmuştur (Zerya, 2022, s.320-325). Öcalan 2000’lerde yani İmralı’daki ceza infaz sürecinde mezkûr yaklaşımını “*sonsuz boşanma*” olarak tanımlamıştır. Anılan kavramsallaştırma “eş-yaşam” adı altında örgüt tarafından Kürdistan Topluluklar Birliği (Koma Civaken Kurdistan – KCK) sistemi içinde modellenmiştir. 1996 yılı örgüt stratejisi ve örgütte kadınların konumu açısından yeni bir dönemi de başlatmıştır. Mücavir alanda ve kırsalda ağır kayıplar veren örgüt 4. Ulusal kongresi ile “şehir gerillacılığı” modelini de uygulamaya koymuş; “intihar eylemleri” ve kadınların bu eylemlerde kullanılması merhalesini başlatmıştır (Serxwebun, Temmuz 1996, s.18). Yukarıda işaret ettiğimiz gibi kadınlar ana, kardeş, eş, gelin idi. Bundan böyle PKK’lı kadınlar intihar eylemciliği ile mitolojik yaratıklara, antik çağ tanrıçalarına dönüşmekteydi (Çağlayan, 2007). Örgüt lideri Öcalan intihar eylemini “kutsal” bir yol olarak nitelerken, örgüt yöneticisi Murat Karayılan “PKK’nın yeni taktiksel çıkışı” olarak ilan etmekteydi

¹¹ Örgüt içindeki kadın-erkek ve cinsellik meseleleri PKK lideri Abdullah Öcalan açısından hep sorunlu bir alan olagelmıştır. Bir yandan cinsellik ve kadın-erkek meselesi üzerinden erkekliği ve kadınlığı aşilayarak yeni bir bağlama oturtmaya çalışırken diğer taraftan bu ilişkilerin örgütün devamlılığı açısından ne ölçüde önemli olduğunu kendisi de itiraf etmektedir. Örneğin Apocu Militan Kişilik I adıyla yayımlanan (1995: 141) konuşmalarında “...Yiğitseniz, çok güzel yaşamak istiyorsanız; cinsellikten tutalım en büyük aşka kadar özgürlük istiyorsanız, bunun doğru yolu vardır, o doğru yolu bulacaksınız...” ve Nasıl Savaşmalı? Halk Savaşı Ordulaşması Üzerine I (1992: 15) adlı yayındaki “...Ordulaşma deyip geçmeyelim. Gözünüzü açın ve gerçeği görün. İçinizden yaman komutan çıkmıyor. Erkekler sayıca kalabalık olmasına rağmen, sizden daha ilderdeler. Fakat sizden de zeki komutanlar çıkabilir. Bu erkekler ordusunu yürütmede bazı rolleriniz olabilir, hatta kadro ordusunu devreye sokabiliriz. Aslında erkekler bir kadın gördüklerinde hemen himayelerine alıyolarlar ve siz de hemen himayeye sığıyorsunuz. Ben size böyle yapın demedim. Belki siz daha cesursunuz, belki daha fedakârsınız, belki öz gücünüze ihtiyacınız var, örgüte ihtiyacınız var. Neden birlik kuramadınız veya neden birlik kuruyorsunuz?...” ifadeleri durumu açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

¹² Bu konuda bkz: Erdem, N. (2017, ss.8-26). Ayrıca krş. Muschara, M. (2015, s.58-67).

(Serxwebun, Temmuz 1996, s.12-18). Bu sürecin ilk eylemi örgüte 1995 yılında katılan Zilan kod adlı Zeynep Kınacı tarafından 30 Haziran 1996'da Tunceli'de gerçekleştirilmiştir. Öcalan bu eylemi erkeklere dönük olarak kendi cinsiyet perspektifinden şöyle değerlendirmiştir:

“...Erkeklik manevi anlamda, bir cinsel varlık olmaktan öteye moral bir değer olarak söze daha fazla bağlılık anlamına gelir. Bu temelde erkekliliğinizi Zilan yoldaşın kadınlığıyla karşı karşıya getirin; en kadıncıl bir durumu yaşayanın siz-er olduğu ortaya çıkar. Benim bu öngörüm aslında doğrulanıyor. En yiğit bir davranıştan ve erkeklikten bahsedilecekse aslında böyle kanıtlanıyor...” (Serxwebun, Temmuz 1996, s. 14).

Bu sözlerden anlaşılacağı üzere Öcalan'ın örgüt içindeki erkeklerin “eylem iradesi”, “savaşma” kapasitesiyle ilgili ciddi sorun yaşadığı açıktır. Ayrıca PKK 4. Ulusal konferansa ait “ordulaşma” belgeleri incelendiğinde örgütün stratejik denge/stratejik saldırı düzeylerinde büyük ölçüde başarısız olduğu ortadadır. Örneğin belgede “Savaş Tarzı Üzerine” yapılan değerlendirmede;

“...Savaşan güçlerimizin düşmanın durumunu ve planlamasını adım adım izlemekten geri kaldığı gibi, parti çizgisini, temel taktik esasları anlamayan ve sorgulamayan, sığı-geri düzeyi, savaş üzerinde gerekli yoğunlaşmadan uzak oluşu ve dolayısıyla kendi gücüne uygun düşmanın planlamasını boşa çıkartabilecek bir tedbirlik geliştirmesinden uzak kalmasını doğurmuştur. Bunu sonucunda daralma yaşanmış, kitle bağları [militan katılımının düşmesi kastediliyor] zayıflamıştır. Savaşın gelişim düzeyine göre kendisini donatmayan kişi ve birimler erimekten kurtulamamış, köye dayalı rahat yaşam zeminini ortadan kalkınca ideolojik-politik olarak geriliği yaşayan bazı komuta gücü bir inançsızlık ve kararsızlığı yaşamıştır...” (Serxwebun, Eylül 1996, s. 20)

vurgusu yapılmış; örgütün militan kazanmada ve katılımında yaşadığı zafiyet kabul edilmiştir. Diğer yandan PKK'nın kadınlara dayalı militan sayısını arttırma ve sarsıcı intihar eylemlerini başlatmasının altında yatan en önemli neden bilhassa 1992 yılından itibaren TSK'nın örgüte yönelik düzenlediği operasyonlardı. TSK 1983'ten itibaren Irak'ın kuzeyine yönelik operasyonlarda bulunmaktaydı. Ancak I. Körfez Savaşı sonrası Irak'a ABD önderliğinde koalisyon güçlerinin müdahalesi ardından Huzur Operasyonu ve 36. Paralelin kuzeyinde uçuşa yasak bölgenin oluşturulması bölgede otorite boşluğu doğurmuş buna binaen PKK terörü hızlanınca TSK 1991'den

İtibaren PKK'ya yönelik pek çok operasyon yapmıştır. Bilhassa Çelik (1995), Atmaca (1996) ve Balyoz (1997) gibi büyük operasyonlar örgütün militan kapasitesine ve moraline büyük zarar vermiştir.

Kadın intihar eylemleri PKK yönetici kadroları açısından örgütün içine yönelik olarak moral motivasyona dair, Türkiye kamuoyuna yönelik olarak korkutucu, infial yaratıcı sonuç almak için araçsal bir yöntem olarak görülmüştür. Zaman içinde örgüt sıkıştıkça kadın teröristlerin intihar eylemleri artmıştır.

PKK terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ın 15 Şubat 1999'da yakalanmasının ardından yönetsel kriz yaşayan örgüt yapısal değişikliğe gitmiştir. 2000 yılının Ocak ayında Halk Savunma Güçleri (Hêzên Parastina Gel - HPG) PKK'nın silahlı kanadı olarak duyurulmuştur. 2004 yılında HPG içinde özerk kadın silahlı örgütü olarak Star Özgür Kadın Savunma Birlikleri (Yekîneyên Jinên Azad ê Star/ YJA-Star) kurulmuştur (YJA Star, 2024a). 2005 yılında ise örgüt faaliyet gösterdiği alanlarda geçerli bir anayasa metni niteliğindeki KCK sözleşmesini ilan etmiştir. Belgenin” 37. Maddesinde Yüce Kadınlar Birliği (Koma Jinên Bilind - KJB) adıyla bir kadın yapılanması tanımlanmıştır. Sözleşmeye göre kadın yapılanması “*Kadının komünal-konfederal topluluk sistemidir. KCK'nin temel organları, komiteleri, alan merkezleri içinde özgün, özerk yer alır ve örgütlenir.*” şeklinde tanımlanmıştır. Yine sözleşme uyarınca KJB'nin ideolojik parti yapılanması Kürdistan Özgür Kadın Partisi (Partiya Azadiya Jinên Kurdistan – PAJK), silahlı gücü YJA-Star, toplumsal alan örgütlenmesi, kadının ayrı kitle örgütlülüğü yani cephe yapısı olarak belirlenmiştir (T.C. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı, 2009, s.17, 22). PKK'nın kadın politikaları bu şekilde evrilirken 2011 yılında Suriye iç savaşının patlak vermesi örgüt için bir dönüm noktası olmuştur. Esad rejiminin Suriye'nin kuzeyini boşaltması sonucunda PKK'nın Suriye'nin kuzeyinde etkinleşmesi ve alan derinliği kazanması örgüte KCK sözleşmesini teoriden pratiğe geçirme imkânı vermiştir. İkinci olarak örgütün uluslararası kamuoyunda “kadınlık ve feminizm” üzerinden dikkat çekmesi ise PKK ve ona bağlı Demokratik Birlik Partisi (Partiya Yekîtiya Demokrat- PYD), Halk Savunma Birlikleri (Yekîneyên Parastina Gel-YPG), Kadın Savunma Birlikleri (Yekîneyên Parastina Jin - YPJ) örgütlerinin Irak Şam İslam Devleti (ed-Devlet'ül İslâmiyye fi'l Irak ve's Şam- DAEŞ) ile Suriye'nin kuzeyi ve Irak'ın kuzeyi üzerinde hâkimiyet mücadelesine girişmesi ile olmuştur. PKK, DAEŞ ile mücadelesini söylemsel düzeyde kadın (YPJ)- erkek (DAEŞ) mücadelesi ve

kadın varoluşuna çevirmiştir. Radikal dinci DAEŞ militanlarına karşı özgürlüğünü savunan seküler “Kürt” kadını imgesi mesajını sosyal medya başta olmak üzere iletişim kanallarından dolaşıma sokmuştur (Efe, 2018). Özellikle Suriye’nin kuzeyinde Ayn el-Arab (Kobani) ve Irak’ın kuzeyinde Sincar’da DAEŞ ile çatışmasının Batı medyasına yansımaları örgüt güçlü bir halkla ilişkiler çalışmasına dönüştürmüştür. Günaydın (2023, s.383-385). YPJ’li kadınların Batı medyasındaki temsillerinin adeta “viral olduğunu” (internette hızla yayılan içerik) belirtmektedir. Militan kadınlar; çekiciliklerini öven hayran sayfaları ve videolar sayesinde Batıda “*Ateşli YPJ’li*”, “*Kürt Angelina Jolie*”, “*Kobane’nin Meleği*” imlemlerle medyatik ikonlara dönüşmüştür.¹³ Bunlar “cinsiyetçi”, “egzotikleştirici” tanımlamalar olsa da örgüt Batı kamuoyunda “pozitif” zemini yakalamayı başarmıştır. Bu bağlamda örgüt YPJ’nin kadın otoritesi olarak adeta feminist bir devrim gerçekleştirdiğini iddia etmektedir (Yanarışık, 2021, s.251). Hatta Flock’ın (2024) ifadesiyle “*Cinsiyet eşitliğini teşvik eden “ütopik” bir toplum, devam eden Türk saldırılarına rağmen IŞİD’in küllerinden doğmaya devam etmektedir.*” Özellikle PKK’nın siyasal iletişim stratejisinde feminizm ve kadınlık ön plana çıkarılarak Batıda kimlik(ler), cinsiyet(ler) siyasetinin güçlü olduğu ve “uyanışçılık” kültürünün yükseldiği dönemde örgüt uluslararası halkla ilişkilerini ve/veya kamu diplomasisini bu mecradan yürüterek uluslararası kamuoyu desteğini almayı hedeflemektedir.¹⁴

Öte yandan konu ve/veya kavramlar PKK gibi bir terör örgütü ile ilgili olunca hiçbir kavram, teori, söylem ve eylem şiddete uzanmaksızın kullanılamaz. Örgüt için ancak şiddeti meşrulaştırmaya yarıyorsa işlevseldir. Bu meyanda feminizm ve kadınlık örgüt için araçsaldır.¹⁵

¹³ Günaydın örgüte bağlı kadın militanların bundan rahatsız olduğunu ifade etmektedir. Örgüt politikaları açısından kadınların cinsiyetçi yakıştırılardan memnun olmadıklarını beyan etmeleri normaldir.

¹⁴ Batılı medyada PKK-PYD-YPJ üyesi kadınlarla ilgili haberlerde kullanılan dile ait metin analizi için bkz: Dean, V. (2019, s.1,19).

¹⁵ Örneğin YPJ’nin önde gelen militanlarından (örgüte göre YPJ komutanı) Meryem Kobane kendisiyle yapılan röportajın bir kısmında “...*Burada, Kobane’de gösterilen mücadelenin, fedakârlığın Ortadoğu’nun Rönesans’ı olacağını düşünüyorum. Hiçbir şey burada savaşan kadınların gözünü korkutuyor, onlar bütün halkların birlikte, eşit bir şekilde yaşayacağı günler için savaşıyor. Özgür olmak isteyen, kalbi özgürlük için [çarpan ya da atan olmalı orijinal metinde eksik] her kadın bu mücadeleye destek vermeli. Ki bizim mücadelemiz sadece silahlı bir mücadele değil, toplumsal bir mücadele ve haklarımızı alma mücadelesi...Batı devletleri Kürtlerin gücünü hala Kürdistan’ı işgal eden devletlerin yedek gücü olarak görüyor. İşgalci devletlerin etkisinde kalarak, onlar da Kürdistan’ın parçaları arasında sınır olmasını istiyor, Lozan Anlaşması’nda olduğu gibi. Ama sınırlar olsa da, bugün Kürtlerin kalbi bir olmuş durumda. Yeni Kürt neslini kimse kandıramaz, parçalayamaz...*” Bkz: “YPJ Komutanı Meryem Kobane: IŞİD’in Saldığı Korku Kobane’de Yenilgiye Uğradı”. Erişim tarihi: 01.06.2024. https://civiroglu.net/2015/01/25/meryem_ypj/, Kobane’nin açıklamaları feminizm, direniş, özgürlük ile sürerken konu Lozan Antlaşmasına geliyor. Kendi ifadeleriyle Kadın Savunma Birliği olan

3. JİNEOLOJİ: KAVRAM, TEMELLERİ VE İŞLEVSELLİĞİ

PKK terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ın yakalanmasının ardından örgütün yapısında değişiklik yaparken silahlanmanın yanında “parti” yapısını güçlendirme ve siyasallaşma stratejisine ağırlık vermiştir.¹⁶ Kadınlara yönelik çalışmalar da zikredilen stratejinin bir parçasıdır. Örgüt 1980’li yıllardan bu yana feminist izler taşıyan kadın dergileri neşretmiştir (Açık, 2014, s.116). Türkiye’de sol eksende ve “Kürt kadınlarının sorunlarına” duyarlı pek çok feminist yayının yapıldığı da gerçektir. Fakat örgüt zaman içinde ve Jineoloji kavramı ve Jineoloji çalışmalarıyla Kürt kadını orijinli meseleleri ve buradan taşarak genel olarak feminizmi tekeli altına almaya çalışmaktadır.

Jineoloji, “*Jin*” (Kürtçe: kadın/hayat) ve “*loji*” (Latince: bilim) kelimelerinin bileşkesinden türetilmiş ve “kadın bilimi” manasına gelen bir kavramdır (Jineoloji Akademisi, 2015, s.157). Jineoloji kavramı ilk defa 2008 yılında PKK terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ın “*Özgürlük Sosyolojisi*” adlı kitabında yer almıştır (Öcalan, 2008, s.92). Öcalan bu kavramı tercih etmesinin nedenini şu şekilde izah etmektedir:

“...Tüm bilimlere olduğu gibi sosyal bilimlere de damgasını vurmuş erkeklik söyleminde kadından bahseden satırlar, gerçekliğe hiç dokunmayan propagandatif yaklaşımlarla yüklüdür. Kadının gerçek statüsü bu söylemlerle tıpkı uygarlık tarihlerinin sınıf, sömürü, baskı ve işkenceyi örtbas etmesi gibi belki de kırk kez örtülmektedir. Feminizm yerine jineoloji (kadın bilimi) kavramı amacı daha iyi karşılayabilir. Jineoloji'nin ortaya çıkaracağı gerçekler herhalde

YPJ'nin komutanı Lozan Antlaşmasına atf yaparak Türkiye'nin varlık sebebini sorguluyor. Bu bağlamda asıl maksadın feminizm vs. değil Türkiye'nin parçalanması olduğu açıktır.

¹⁶ Örgüt yayın organı Serxwebun dergisinin Ekim 1999 tarihli sayısında örgütün yeni stratejisi hakkında “... İçinde bulunduğumuz yeni süreç bu anlamda geçmiş süreçten farklıdır. Geçmişte silahlı şiddeti temel mücadele biçimi olarak ele aldık; siyasi mücadeleyi buna bağlı, buna hizmet eden bir mücadele olarak gördük. Bununla, ulaşmak istediğimiz noktaya geldik. Hatta bu noktada fazla ısrar ettik ve bu bizi bir yerde tıkanmaya götürdü. Şimdi bu yaklaşımımızda köklü bir değişiklik yapıyoruz ve stratejik bir değişikliği yaşıyoruz. Temel mücadele biçimi olarak siyasi mücadeleyi, yani halkın örgütlülüğünü ve eylemliliğini, kitlelerin mücadelesini temel mücadele biçimi olarak ele alıyoruz. Bundan sonra halkın ulusal-demokratik gelişimini sağlayacak temel mücadele ve çalışma biçimi bu oluyor. Diğer mücadeleler, çalışmalar buna bağlıdır ve buna hizmet eden mücadeleler olarak ele alınıp, bu temelde uygulanacaktır... Böyle bir süreci ne tür çalışmalarla yürütmeyi öngörüyoruz? Tabii birinci planda Kürt toplumunun, Kürt halkının bütün parçalarda çok ileri düzeyde bir örgütlenmesi ve eyleminin ortaya çıkartılması esastır. Şimdiye kadar bütün çalışmalarımız bu amaca yöneliktir. Fakat halk örgütlülüğümüzün veya kitle çalışmalarımızın temel amaçlarından bir tanesi orduya destek bulmak, güç katmaktır. Şimdi temel amacımız halkın örgütlülüğünü ve eylemliliğini geliştirmektir. Çalışmalarımız buna bağlıdır. Şimdiye kadar orduya katılım ve destek sağlamak kitle çalışmalarımızda temel amaçlardan biriydi. Şimdi ise halkın örgütlülüğü, kitleleri en örgütlü düzeye getirmek ve halkın eylemi temeldir. Kitleleri en eylemci konuma getirmek, şehirde ve kırdan işçisi, köylüsü, kadını, yaşlısı, genci ve çocuğuyla bütün kesimleri örgütlemek, eyleme çekmek esastır...” çözümlenmesi yapılmıştır (Serxwebun, Ekim 1999, s.1).

teolojinin, eskataloginin, politikolojinin, pedagojinin, velhasıl sosyolojinin birçok bölümlerine ilişkin loji'lerden daha az gerçeklik payı taşımayacaktır..." (Öcalan, 2008, s.226).

Mezkûr ifade incelendiğinde bilim olduğu savlanan ve çerçevelenen kavramın aslında totolojinin ve retoriğin ilerisine geçmediği açıktır.

Öcalan'ın kavramı ortaya koymasının ardından PKK ile bağlantılı bütün kadın çalışmaları "Jineoloji" kavramı ile iç içe geçirilmiştir. Örgütün kadınlara dayalı stratejisinin uluslararası ortamda halka ilişkiler ve kamu diplomasisi unsuru olduğundan söz etmiştik. Jineoloji de yine bu amaca ve örgütün şehirlerde kadınları politik mobilizasyondan silahlı eylemciliğe hazır hale getirmenin aracı olarak belirlenmiştir. Örgüt bütün gücüyle Jineolojiyi bilimsel bir zemine taşımaya çalışırken aynı zamanda endokrinasyon mecrası olarak tasarlamaya başlamıştır.

Jineoloji zaman zaman "Kürt feminizmi" olarak nitelendirilse de örgüt bu nitelemeye karşı çıkmaktadır. Örgüte göre Jineoloji klasik feminizmi aşan, sadece akademik alanla sınırlı olmayan ve hem dünyada hem de Türkiye'de kadın hareketlerinin giderek akademik faaliyetlerle sınırlanmasından ötürü eylemsel ve örgütsel alandaki boşluğu doldurmayı hedefleyen bir sosyal teori ve pratiktir (YJA Star, 2024b). Jineoloji özelinde PKK ve bağlı örgütlerin temel amacı "pratik" yani eylemsel düzeyi kurgulamaktır. Yine PKK/KCK sistematiği içinde yer alan Kürdistan Kadın Birliği'nin (Koma Jinen Kurdistan- KJK) örgütsel dokümanlarındaki anlatıma göre Jineoloji:

*...Jineoloji kurumsal olarak da bilimin doğa, yaşam ve toplum ile bağını oluşturmasının örgütlenme ile güçlü bağ oluşturmakla gerçekleşebileceğini belirtmektedir. Bu anlamda pozitivist bilim anlayışına dayanan, ideolojisi liberalizm olan, Newton fiziğini esas alan kapitalist modernitenin her şeyi birbirinden koparan, parçalayan yaşam anlayışına karşı bütünlüklü bir perspektifi esas almaktadır. Kuantum fiziğinin her şeyin birbirine bağlı olduğu tezine dayanmakta, doğanın canlı yapısını anlamayı esas almaktadır. Bilim ile örgüt sözcüklerinin yan yana gelmesinin imkansızlaştırıldığı mekanik paradigmaya karşı bilimin esas anlamının yaşam ve toplum sorunlarına, ekolojik yıkımlara çözüm olabildiği oranda anlamlı olacağı tezine dayanmaktadır. **Bu ekseninde Jineoloji, Kürdistan dağlarında kapitalist moderniteye karşı verilen çağın en büyük gerilla hareketinin direnişinin bağrında gelişen bir bilimdir** [vurgu örgüte ait]..." (KJK, 13.07.2022)*

şeklinde tanımlanmıştır. Yukarda yer verilen ifadeden de görüldüğü gibi feminizm ve sosyal bilimlere ait bazı kavramların harmanlandığı bir savlar kargaşasıdır. Ancak son tahlilde PKK'nın geliştirdiği “bir bilim” olarak işaret edilmektedir. Jineoloji akademisi, Jineolojiyi ataerkil ve pozitivist “bilimsel” yaklaşımı yıkacak gelişkin bir bilim alanı olarak tanımlamaktadır (Jineoloji Akademisi, 31 Mart 2024). Yine “Jineoloji Akademisi”¹⁷ tarafından yayımlanan “*Jineolojiye Giriş*” adlı kitapta “2008’de bir önderlik perspektifi olarak gelişen jineoloji, otuz yıllık mücadelemizin yarattığı deneyimden süzülüyor.” (Jineoloji Akademisi, 2015, s. 209) savı zaten kavramın PKK'nın silahlı eylemselliğine dayalı olduğu ve şiddetten beslendiğini göstermektedir. Hal böyle olsa da Jineoloji ile alakalı bir “feminizm” modeli, bir yeni bilim alanı ya da teori olduğu minvalinde çalışmalar yapılmaktadır. Bilhassa teorik vurguya yer verenler Jineoloji'nin eleştirel bir bilim olduğunu Avrupa merkezli sosyal bilimlere tartışmaya açtığı iddia etmektedir. Sözelimi Taşdemir (t.y., s.197) “...Sosyal bilim krizinin yoğunlaştığı ve tartışmalar geliştiği bu tarihsel zamanda Kürt Kadın Hareketi'nin Jineolojiyi bu bilim anlayışına bir itiraz ve alternatif bir toplum bilimi olarak tartışıyor olması tarihsel bir öneme sahip olduğu kadar kadın bilimi olması itibarıyla de bir ilki ifade ediyor...” Günay (t.y., s.221) ise Jineoloji herkes için özeldir kadın için elzem olan terimleri yeniden tanımlar...Jineoloji özünde feminen ekolojik ve toplum merkezli bilimin özleriyle buluşmasını sağlayacak önemli adımlardan biridir...” analizini kurarak Jineolojinin bilim alanı olduğunu iddia etmektedir. Bu savların çok benzerini Ozan'ın (2013) değerlendirmesinde de görmek mümkündür:

Feminizmin ortaya çıkardığı değerlere kapsayıcı yaklaşılacak ve kadın bilinçlenmesi ve sorunun ortaya çıkarılmasında sergilediği direniş jineolojinin de mirası olarak görülecektir. Bununla birlikte feminizmin toplumsal cinsiyetçi çözümlerinde pozitivist aşamayan, egemen erkek ve devletli uygarlığı güçlü sistemsel bütünlük içerisinde çözümleyemeyen yönleri, bunun nedenleri, verili kadın tanımlamalarıyla bağları da jineoloji tarafından kapsamlı ve radikal bir şekilde

---

¹⁷ Bu yapı doğrudan PKK'ya bağlıdır. KJK tarafından “...İlk başta bir birim sonra bir komite olarak örgütlenmiş, ilk konferansını 2015 yılında Kürdistan dağlarında yaptıktan sonra Jineoloji Akademisi olarak örgütlenmeyi esas almıştır. Bu eksenle Kürdistan ve Kürdistan'da kadın devriminin mekânı olan Rojava başta olmak üzere dünyanın birçok yerinde çalışmalarına başlamış, kadına ait bilgileri toplamayı amaç edinmiş, sosyolojik analiz çalışmaları yapmış, kadının hakikatini açığa çıkaran çalışmaları eksen alan araştırma merkezlerini akademi bünyesinde kurmuştur...” tanımlaması yapılmıştır. Bkz: KJK (13.07.2022)

çözümlemek durumundadır. Kadın Akademisyen çevrelerde yoğun bir tartışma ve çok sayıda kadın araştırma grupları ve merkezleri oluşmuş durumdadır. Kendi içerisinde elit ve toplumsal dayanakları zayıf kalmış olsa da, zihniyet anlamında egemen paradigmayı ve sistemi çözümlenme, ekonomi ve politikayı kadın eksenli ele alış çabaları küçümsenmeyecek düzeydedir. Jineoloji bünyesinde kadın akademik çalışmalarının ortak tartışma, ortaklaşma zeminlerini oluşturması önemlidir.

Fakat kadına; kadınlık durumuna dair olması, kullanılması gereken terimlerin ve kavramsallaştırmanın ne olduğu açık değildir. Bilimsel kıstaslara dayalı bir Jineoloji kurgusu yoktur ve anlatımlar müphemdir. Jineolojiye dair karmaşıklık kavramın içeriğine dair şu analizden de anlaşılabilir: “*Jineoloji; ekonomik, politik, tarih, estetik gibi paralel bilim ekolleri olan, kadın gerçekliğini, sosyo-kültürel, siyasal, cinsel vs açılardan irdeleyen farklı farklı kadın bilimlerinin çatı bilim dalı olarak ele alınabilir.*” (Işık, 2013). Bir başka değerlendirmede ise Jineoloji’nin aslında bilimsel değil ideolojik bir perspektif olduğu (Söyler: 2022)’in “*...Jineoloji temelinde geliştirilen bir ideolojik perspektif, feminizmi de aşan bir ideolojik-teorik çalışma yürütülmektedir. Tüm bilimlere kadın gözü ile bakma, değerlendirme ve bu temel de yaşamın yeniden yaratılması, toplumsal inşanın somutta gerçekleşmesi çalışmaları devam etmektedir...*” ifadelerinde aleniyet kazanmaktadır. Yine Jineoloji ile bağlantılı bir kavram olarak ortaya konulan “*xwebun*”¹⁸ (kendilik) “*xwebun olmak*” kendi bilincinin/varlığının farkında olmak şeklinde tanımlanan kavramın da detaylı bir betimlemesi yoktur. Alıntılardan da anlaşılacağı gibi jineolojiye dair bütün kavramsallaştırmalar ağdalı ifadelerle dayalı, mantık ilkeleri bakımından insicamsız *apriori* kabullere dayalı ideolojik endoktrinasyon malzemesinden başka bir şey değildir. Jineoloji bilimsel kıstaslarla değerlendirildiğinde kırılmalı bir kavramdır. Diğer taraftan örgüt kavramı literatüre sokmakta ve Batı’da karşılık bulması için gerekli zemini yakalamakta başarılı olmuştur.

Jineoloji bilhassa PKK’ya dair Batılı akademik çalışmalarda önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Jineoloji vasıtasıyla terör örgütü lideri Öcalan’ın

---

¹⁸ LTTE’nin “*Ah-lu-mai*” kavramı ile bir strateji benzeşimi olduğu söylenebilir.

adeta filozof, düşünce insanı Öcalan'a dönüştüğü izlenmektedir. Pavičić-Ivelja (2016, 140) çalışmasında;

“...Öcalan'ın dünya görüşü değiştikçe PKK'nın “modus operandi”si (eylem tarzı) da değişmiştir. Grup, bağımsızlık ve toplumsal cinsiyet eşitliğini silahın namlusuyla aramaya dayanan otoriter uygulamalarını bir kenara bırakmış ve bunun yerine belirlediği hedeflere ulaşmak için pasifist yollara başvurmuştur. PKK elde etmeye çalıştığı hakları güç kullanarak elde etmek yerine, aşağıdan yukarıya değişim yoluyla gerçekleştirilecek demokratik, cinsiyet özgürlükçü, ekolojik bir toplum kavramlarını içselleştirmeyi ve bu fikri Demokratik Konfederalizm, Jineoloji ile diğer radikal [demokrasi] literatürü üzerine ideolojik eğitim yoluyla halk arasında yayarak, milliyetleri veya cinsiyetleri ne olursa olsun her bir vatandaşın siyasi yaşamın aktif bir katılımcısı olduğu gerçek bir doğrudan demokrasi modeli kurmayı amaçlamıştır....”

çıkartımını yapmıştır. Mezkûr çalışmanın savları bilimsel, tarihsel ve siyasi veriler doğrultusunda yanlış olsa da uluslararası akademik bir yayında neşredildiği ortadadır. Jineoloji gibi bilimsel olmayan bir kavramdan yanlış bilim üretilmektedir. Ya da üretilen yayınlar bilimsel görüntüye sahip siyasi-ideolojik düzeydeki yarı-akademik düz yazı ötesine geçmemektedir.

4. SAHTE BİLİM VE BİLİMİN İSTİSMARI OLARAK JİNEOLOJİ

Thomas Aquinas, *“intelligam ut credo”* [inanmak için anlıyorum] fikri ile inanç ve düşünce tarihini derinden etkilemiştir (Akyol, 1991, s.1). Bilim doğal olarak Aquinas'ın bu sözünün ötesine geçmeyi farklı paradigma ile dünyaya bakmayı gerektirmektedir. Bilim öncelikle kuşku ile başlar. Bununla da yetinmeyen bilim doğru, güvenilir kaynaklarla kanıtları ve tanıtları sınamaya dayalı metotlarla hareket ederek “daha doğruyu” arama serüvenidir. Bilimsel hassasiyetten sapıldığı durumlarda veya sahte/sözde bilimlerin yaptığı gibi maksatlı bir istismar ya da manipülasyon gerçekleştirildiğinde bilim sahasından çıkılır; elde bilimsel disipline benzer en iyi ihtimalle bir oryantasyon sahası ya da daha açık bir ifadeyle endoktrinasyon aracı kalır.

Bilim fiziksel ve doğal dünyanın yapısını ve davranışlarını gözlem ve deney yoluyla, sistematik bir şekilde inceleyen, entelektüel ve pratik bir faaliyet olarak tanımlanabilir (dictionary.com, 2024). Aydın Sayılı'nın (1999, s.8) sözleriyle ifade edersek bilimsel çalışma ya da araştırma;

“...insanların karşılaştıkları günlük durumların ortak gözlem unsurları halinde ve olgular şeklinde tahlil ve tespit edilmesi, gözlemlenen olguların çoğaltılarak toplanması ve biriktirilmesi ve yığılan bu olgu kümelerinin rasyonel, düzenli ve sistemli biçimde birbirine bağlanmasıdır.”

Bilimsel araştırmanın işlevsel olarak güvenilir ve sağlam iki kanıtı bulunmaktadır Birincisi bilimsel çalışma, sonuçları açık biçimde ortaya koyar. İnandırıcı bir hakem olarak iddialarını ve bilgi elde etmede kullandığı yöntemlerini açıklar. İkincisi, ortaya koyduğu sonuçlar mantıklıdır. Bilim-dışı ya da sözde bilim çalışmaları ise yukarıda değinilen kıstasların dışında kalan ya da uyuyormuş gibi görünüp yanlışlamaya ve/veya denetlemeye açık olmayan fasit daireye benzer yapılardır. Sözgelimi istatistik biliminde bir korelasyonun gösterdiği eğilimin, her zaman bire-bir diye ifade edilen ideal bir ilişki olmamasına vurgu yapılabilir. Darell Huff'un (1995, s.92) örneğinden bakarsak; “*Lambadan uzaklaştıkça, elinizdeki kitaba düşen ışık azalır. Uzaklık arttıkça, ışığın yoğunluğu azalır. Bu fiziksel ilişki, kusursuz korelasyonlar oluşturur; ama aynı kural iş hayatında, sosyolojide veya tıpta aynı biçimde başarıyla iş görmez.*” Bu bağlamda bilim, bilim-dışı, sözde bilim arasında ince bir çizgi vardır. Bilim-dışı olan ancak bilim gibi görünen sözde/sahte bilim farklı şekillerde tanımlanabilir. Karl Popper'in altını çizdiği gibi sözde/sahte bilim, gözlem veya deneyler vasıtasıyla yanlışlanması mümkün olmayan önermelerdir (Popper, 1998, s.60-148). Sözde/Sahte bilim, bilimsellik kastı olan ve bilime benzerlik gösteren bir görünümüdür. Sözde bilimsel önermeler doğru veya yanlış olabilir ancak birbiri ile çelişen birçok önermeye sahip olabilir. Sonuçların elde edilmiş yöntemleri sorgulandığında pek çok tutarsızlık ve geçersizlik bulunabilir (Tutar, 2014, s.277).

Tablo 2: Bilim ve Sözde/Sahte Bilim Farkı (Kaynak: Coker, 2001; Gerges, 2022)

<i>Bilim</i>	<i>Sözde/Sahte Bilim</i>
Bulguları, öncelikle hakemli olan ve dürüstlük ve doğruluk için titiz standartları koruyan bilimsel dergiler aracılığıyla ifade edilir.	Literatür her türlü bilgi alanından devşirilebilir. İnceleme yoktur, standartlar yoktur, yayın öncesi doğrulama yoktur, doğruluk ve kesinlik talebi yoktur
Tekrarlanabilir sonuçlar talep edilir; deneyler tam olarak tekrarlanabilmeleri veya geliştirilebilmeleri için kesin bir şekilde tanımlanır.	Sonuçlar bilimsel metotlarla yeniden üretilemez veya doğrulanamaz. Önce sonucu verir ardından sonucunu doğrulayan hipotezlerini kurgular.

Bilimsel “gerçekler” test edilebilir ve yanlışlanabilir hipotezlerden kaynaklanır. Bunlar, sağlam kanıtlarla desteklenen ve yüksek bir kesinlik derecesine sahip açıklamalardır.	İddialarını retorik vasıtasıyla sürekli doğrulamaya dönüktür. Büyük iddiaları vardır. Açıklama ve öngörme düzeyinin sonuç alıcılığını vurgular. Başarısızlıklar görmezden gelinir, mazur görülür, gizlenir, yalan söylenir, indirgenir, açıklanır, rasyonelleştirilir, unutulur, her ne pahasına olursa olsun kaçınılır.
Hatalar araştırılır ve yakından incelenir, çünkü yanlış teoriler genellikle kazara doğru tahminler yapabilir. Bununla birlikte, bir hipotez çok sayıda doğrulayıcı kanıtla desteklene bile, onu yanlışlamak için yalnızca bir karşıt gözlem yeterlidir.	Çalışmalar, eğer varsa, her zaman belirsiz bir şekilde tanımlanır. Kavramsallaştırma düzeyi karmaşıktır.
Kanıtlara başvurarak, mantıksal ve/veya matematiksel akıl yürütmeye dayalı argümanlarla, verilerin izin verdiği en iyi durumu ortaya koyarak ikna eder. Yeni kanıtlar eski fikirlerle çeliştiğinde, bu fikirler terk edilir	Sadece seçtiği uygun metotlarla betimleme, açıklama yapar.
Zaman geçtikçe, incelenen fiziksel süreçler hakkında daha fazla şey öğrenilir.	Hiçbir fiziksel olgu ya da süreç bulunmaz ya da incelenmez. İlerlemeci değildir. Başlangıçtaki metotlar neyse onunla devam edilir. Somut hiçbir şey öğrenilmez.
	İnanç, itikat veya ideolojiye başvurarak ikna eder. Sahte bilimin güçlü bir yarı-dinsel unsuru vardır: ikna etmeye değil, dönüştürmeye çalışır. Gerçekler yüzünden değil, onlara rağmen inanmanız gerekir. Kanıtlar ne olursa olsun orijinal fikir asla terk edilmez.

Yukarıda vurgulandığı gibi örgüt Jineolojiyi bir bilim olarak tanımlayarak teorileştirme faaliyetlerinin merkezine koysa da kavramın ve buna dayalı analizlerin normal bilim kıstaslarını karşılamaının çok zor olduğu ortadadır. Zaten Jineoloji'nin bilimsel kıstaslara uyumsuzluğu PKK ve ilgili çevrelerce bilindiği için bilinçli olarak Jineoloji ile “Avrupa merkezli pozitivist” bilim anlayışı arasına açıkça sınır çizilmiştir (Taşdemir, t.y., ss.171-200). Jineoloji'nin temel savları ve “sözde bilimsel konumlanması” modern pozitivist bilime karşıdır. Jineoloji açısından bilim, egemen sınıfların, erkeklerin; kadınlara karşı ve doğaya karşı sürdürdükleri sömürülerine hizmet eden bir yıkım aracı olarak kullanılmaktadır. Sömürünün ve cinsiyetçiliğin meşrulaştırılması için gereken “gerçekleri”,

vermektedir. Buna ek olarak, kadınlar hem araştırmacı hem de araştırma konusu olarak bilimden uzaklaştırılmıştır. O halde pozitivizm ve bilim dili, yani aydınlanmaya dayalı modernite kültürel hegemonyaya zemin oluşturduğu için reddedilmelidir. Böylesi bir “bilimsel” tutum geliştirmenin maksadı PKK’nın savları açısından postyapısalcı/postmodern “epistemik görecilik” anlayışının istismara daha açık olmasıyla açıklanabilir. Çünkü bulanıklaştırılmış ifadelerden ve sözde/sahte kurgulardan bilim çıkartabilmek maksadıyla karmaşılaştırılmış kavramlar yığınının arka arkaya dizilmesi ve uçsuz bucaksız bağlamlar seti ile anlaşılmaz hale getirilmiş bir heyula inşa edilmektedir. Sokal ve Bricmont’un (2002, s.23) ifade ettikleri gibi *“Teknik terimleri tümüyle ilgisiz ve anlamsız oldukları bağlamlarda utanmazca sağa sola savurarak yüzeysel bir bilgiçlik taslamak..”* ve *“...Aslında anlamsız olan cümleleri ya da sözcük topluluklarını bir biçimde bir araya getirip oyunlar oynamak.”* “modern safataların” en bariz özellikleri arasındadır. Ayrıca ikili, bu işi yapan yazarların laf zehirlenmesinden muzdarip olduklarının da altını çizmektedir. Örgüt Jineoloji literatürünü yaratırken aslında kendini değil hedef kitlesini laf ile zehirlenmektedir. Tabii örgüt açısından hedef, kitleyi önce endoktrine edip ardından eyleme hazır hale getirmektir. İkinci olarak şiddetin övüldüğü bir bilimden ne ölçüde söz edilebilir. Sözgelimi *“gerilla tanrıçalar”* tanımlaması şiddetin mitolojik bir zeminden kutsanmasıdır. En hafif tabirle böyle bir bilim alanına *“patolojik bilim”* tanımlaması da yapılabilir. Bu durum adeta Nazilerin ırk teorilerinin ve buna dayalı şiddet uygulamalarının adeta onanmasına benzer bir durum yaratmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmanın temel amacı PKK’nın kadın ve kadınlık durumu ile ilgili tezlerini incelemek ve 2008 yılında Abdullah Öcalan tarafından üretilen “Jineoloji” kavramının özü itibariyle sözde/sahte bilim olduğunu ortaya koymaktır. Jineoloji PKK tarafından kadınların politik mobilizasyonu ve PKK’nın kadınlara dayalı eylemlerini politik düzeyde meşru kılmanın temel bağlamı olarak kurgulanmıştır. İkinci olarak PKK terör örgütü ve Abdullah Öcalan’a uluslararası sahada meşruluk kazandırmak için Jineolojiyi halkla ilişkiler aracı olarak kullanmaktadır. Örgüt “silahlı kadın” ve “kadın gerilla” imgelerinin Batı kamuoylarında kimlik siyasetinin ve uyanışçılık kültürünün yükselmesi dolayısıyla, işlevsel olduğunu müşahede etmiş ve buna uygun bir kadın figürü yaratmıştır. Yukarıda temas edildiği gibi Batı medyasının PKK/PYD-YPJ’li kadınları poster/kapak-kızları gibi imlediği/çerçevelediği

de aşikârdır (Shahvisi, 2018, s.5). Bu meyanda Batı medyası PKK/PYD-YPJ'de egzotik silahlı kadınları görürken PKK'nın çocuk askerleri, savaş suçları ve insan hakları ihlallerini bir köşede bırakmaktadır. Batı'nın bu sübjektif bakışı PKK'nın işine gelmektedir. Üçüncü olarak PKK ve Abdullah Öcalan akademik düzeyde de Jineoloji kavramı ile kendisini pazarlamaktadır. Jineoloji hakkında pek çok popüler, yarı-akademik veya akademik üretim yapılmaktadır. PKK argümanları literatürde daha görünür hale gelirken, Abdullah Öcalan da bir terör örgütü lideri değilmiş gibi sunulmakta ve adeta suçsuz bir filozof veya teorisyene dönüştürülmektedir. Dördüncü olarak Jineoloji bir feminizm modeli, yeni bir kavramsallaştırma olarak ele alındıkça Türkiye'de feminizm, bilhassa sol feminizm ve türevleri, üzerinde PKK'nın vesayet gücü artmaktadır. Kürt kadın hareketi üzerine bir çalışma Jineoloji kavramına değinmeden ele alınamaz hale gelmiştir.¹⁹ Buna ek olarak Jineoloji ve PKK'nın kadın politikaları bir modernleş(tir)me hakikati gibi imlendiğinde ise olumlu bir veçhe kazanmaktadır. Aslında teoride, söylemde ve pratikte olan PKK'nın kendi politik amaçlarını uygulamasından başka bir şey değildir. Keza böyle bir modernleşme kaygısı olsaydı örgütün ilk eylemlerinin Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerine giden öğretmenlere ve kamu görevlilerine yönelmemesi gerekirdi. Jineoloji'nin bir bilim sahası veya disiplin olduğu iddia edilmektedir. Ancak bilimin temel gereksinimleri olan nesnellik, mantıklı olma, denetlenmeye açık olma gibi şartlarını karşılamaktan uzaktır. Ayrıca Jineoloji literatürü pek çok kavramın, savın ardı ardına sıralandığı ve belli başlı jargon kelimelerin etrafında geliştirilen retorik düzeyindedir. Bu kavramsal yığın okuyucu, hedef kitleyi anlaşılmazlık üzerinden elinde tutmaya çalışmaktadır. Jineoloji ile örgüt sahte/sözde bilim vasıtasıyla bilimi istismar ederek ideolojik amaçlarını "bilimmiş" gibi sunmaktadır. Jineoloji gibi sahte/sözde bilimsel heyulanın örgütün ajandası kapsamında akademik, toplumsal ve siyasi alanda baskın hale gelmesine karşı tedbirli olunmalıdır. Bu meyanda öncelikle akademik yayınlardan başlamak elzemdir. Son tahlilde İoanna Kuçuradi'nin (2024) ifade ettiği gibi "*...bilgi ile bilgi olmayan şey çarpışiyorsa, o zaman bilgi olmayana tolerans göstermemek gerekir...*".

---

¹⁹ Bu konuda bkz: Aksoy, R. (2017). *Kadınların Sokak Sohbetlerinden Kamusal Alana*, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017; Arı, S. (2018). *Türkiye'de Kadın Örgütlenmesinde Kesişen ve Ayrışan Eğilimler: Meydan Okuma, Uzlaşma, Uysallaşma*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü; Dakman Araç, S. (2019). *Arts, Struggle and Transformation: From Female Militants to Kurdish Women*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KAYNAKÇA

- Açık, N. (2014). Re-defining the role of the women within the Kurdish national movement in Turkey in the 1990s. Güneş, C.; Zeydanlıoğlu, W. (Ed.) The Kurdish question in Turkey-new perspectives on violence, representation and reconciliation içinde. New York: Routledge.
- Akyol, O.F. (1991). Thomas Aquinas'ın ruh anlayışı. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alexander, E. (2014). Women of war: The female fighters of the Liberation Tigers of Tamil Eelam. Cornell International Affairs Review. 7 (2). Erişim tarihi: 12.06.2024. <http://www.inquiriesjournal.com/a?id=1186>.
- Atkins, J. S. (2023). Defining wokeness. Social Epistemology, 37(3): 321-338.
- Bayraklı, E.; Alkanat A.(2021). PKK'da kadın teröristlerin rolü ve örgüt içi cinsel istismar. Güvenlik stratejileri dergisi, 17(37): 119-156.
- Boni-Davidi, D. Haganah. The shalvi/hyman encyclopedia of Jewish women. Erişim tarihi: 28.05.2024. <https://jwa.org/encyclopedia/article/haganah>.
- Bouvier, V.M. (04.03.2014). Gender and the role of women in Colombia's peace process. New York: UN Women. Erişim tarihi: 12.06.2024. <https://www.usip.org/sites/default/files/Gender-and-the-Role-of-Women-in-Colombia-s-Peace-Process-English.pdf>.
- Buchanan, C.R. (2014). Women in terrorism: exploring the motivations of women joining terrorist organizations. Senior Honors Projects, 2010-current. Erişim tarihi: 28.05.2024. <https://commons.lib.jmu.edu/honors201019/393>.
- Chen, G.M.; Pain, P.; Barner, B. (2018). Hashtag feminism: activism or slacktivism? Harp, D.; Loke, J. Bachmann, I. (Ed.) Feminist approaches to media theory and research. İçinde (ss. 195-218.). New York: Palgrave Macmillan.
- Civiroğlu, M. (2015). YPJ Komutanı Meryem Kobane: IŞİD'in saldırdığı korku Kobane'de yenilgiye uğradı, Erişim tarihi: 01.06.2024, https://civiroglu.net/2015/01/25/meryem_ypj.
- Coker, R. (2001). Distinguishing science and pseudoscience. Erişim tarihi:13.06. 2024.

<https://hep.physics.utoronto.ca/~orr/wwwroot/JPH441/Pseudoscience.pdf>.

- Çağlayan, H. (2007). *Analar, yoldaşlar, tanrıçalar, Kürt hareketinde kadınlar ve kadın kimliğinin oluşumu*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dean, V. (2019). Kurdish female fighters: the western depiction of YPJ combatants in Rojava, *Glocalism: Journal of Culture, Politics and Innovation*, 1: 1-29.
- DeLong, K. (2016). *Feminism in revolution: women of the 19th century anti-tsarist movement*. Erişim tarihi, 12.06.2024. <https://digitalcommons.hollins.edu/researchawards/27>.
- Efe, İ. (01.02.2018). Terörü meşrulaştırma aracı olarak YPG'li kadın 'savaşçılar'. Anadolu ajansı. Erişim tarihi: 01.06.2024. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/teroru-mesrulaştırma-araci-olarak-ypg-li-kadin-savascilar/1050390>.
- FBI (1984). *FBI analysis of terrorist incidents and terrorist related activities in the United States 1984*. Erişim tarihi: 12.06.2024. <https://www.ojp.gov/pdffiles1/Digitization/120257NCJRS.pdf>.
- Flock, E. (25.03.2024). *Inside the feminist revolution in Northern Syria*, Noema magazine. Erişim tarihi: 28.05.2024. <https://www.noemamag.com/inside-the-feminist-revolution-in-northern-syria/>.
- Francine D'Amico (1996). *Feminist perspectives on women warriors*. *Peace review: A journal of social justice*, 8(3): 379-384.
- Gasztold, Aleksandra. (2017). *A feminist approach to security studies*. *Przełąd politologiczny*, 3: 179-189.
- Gerges, E. (04.08.2022). *Demarcation: The Fine Line Between Science and Pseudoscience*. *Intelligent speculation*, Erişim tarihi: 13.06.2024. <https://www.intelligentspeculation.com/blog/falsifiability>.
- Gonzalez-Perez, M. (2008). *Women and Terrorism Female activity in domestic and international terror groups*, New York: Routledge.
- Günay, E. (t.y.). *Bilimde kadının izini sürmek. Jineoloji Tartışmaları, Jineoloji Akademisi, içinde (ss. 201-222)*. Diyarbakır: Aram Yayınları.
- Günaydın, E. (2023). *Saving the YPJ, saving by the YPJ: ambivalent agency and the legitimization of intervention in Syria*. *International feminist Journal of Politics*, 25(3): 368-392.
- Huff, D. (1995). *İstatistikle nasıl yalan söylenir*, İstanbul: Sarmal Yayınevi.

- Işık, Ç. (2013). Feminizm ve jineoloji. Demokratik Modernite. Erişim tarihi: 13.06.2024. <https://demokratikmodernite.org/feminizm-ve-jineoloji/>.
- Jacques K.; Taylor, P.J. (2013). Myths and realities of female-perpetrated terrorism. *Law and human behavior*. 37(1): 35- 44.
- Jineoloji Akademisi. (2015). Jineolojiye giriş. Diyarbakır: Aram Yayınları.
- KJK (13.07.2022), Jineoloji, Erişim tarihi: 28.05.2024, <https://www.kjkonline.net/tr/nivis/66>.
- Kuçuradi, İ. (2024). Prof İoanna Kuçuradi: “Bilgi ile bilgi olmayan şey çarpışiyorsa, bilgi olmayana tolerans gösterme [Video]. Kısa Kısa Felsefe. Erişim tarihi: 13.06.2024. <https://www.youtube.com/watch?v=-jHMGkjV9PQ>.
- Larocca G. (2009). Perovskaya, Sofya (1853–1881) and the Narodnaya Volya (“Will of the People”). Ness, I. (Ed.) *International encyclopedia of revolution and protest*, içinde. New York: Blackwell Publishing.
- Libcom.org (26.01.2013). Women’s popular movement and the Shining Path: The contradictions of patriarchal women's emancipation. Erişim tarihi: 13.06.2024. <https://libcom.org/article/womens-popular-movement-and-shining-path-contradictions-patriarchal-womens-emancipation>.
- Melzer, P. (2015). *Death in the shape of a young girl: women’s political violence in the Red Army Faction*, New York: New York University Press.
- Merriam Webster Çevrim içi sözlüğü. Social justice warrior maddesi, Erişim tarihi: 26.05.2024, <https://www.merriam-webster.com/wordplay/what-does-social-justice-warrior-sjw-mean>.
- Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği. (1994). *Kendi ifadesiyle PKK kimdir ne yapmak istiyor?* Ankara: Milli Güvenlik Kurulu Yayınları.
- Munro, E. (2013). Feminism: a fourth wave?. *Political insight*, 4(2): 22-25.
- Muschara, M. (2015). Kurdish women guerrilla fighters, *History in the making*, 8 (6). Erişim tarihi: 28.05.2024, <https://scholarworks.lib.csusb.edu/history-in-the-making/vol8/iss1/6>.
- Nagy, S. (2018). Vera Zasulich: the legacy of a female terrorist, *The Palgrave handbook of women and gender in twentieth century Russia and the Soviet Union*. New York: Palgrave Macmillan.

- National Archives Ireland, 2004/7/2682, Chronology of events in connection with the London bomb explosions of 8th March, 1973 and subsequent events.
- Ozan, A. (2013). Zihinsel ve siyasal sömürü dünyasına karşı jineoloji. Demokratik Modernite. Erişim tarihi: 13.06.2024. <https://demokratikmodernite.org/zihinsel-ve-siyasal-somuru-dunyasina-karsi-jineoloji/>.
- Öcalan A. (1994). Nasıl savaşmalı? Halk savaşı ordulaşması üzerine I, y.y.: Bilim Aydınlanma Yayınları.
- Öcalan A. (1995) Apocu militan kişilik, y.y.: Bilim Aydınlanma Yayınları.
- Öcalan, A. (2008). Özgürlük sosyolojisi, , y.y.: Abdullah Öcalan Sosyal Bilimler Akademisi Yayınları.
- Özdağ, Ü. (2005). Türkiye’de düşük yoğunluklu çatışma ve PKK. Ankara: 3 Ok Yayıncılık.
- Pavičić-Ivelja, K. (2016). The Rojava revolution: women’s liberation as an answer to the Kurdish question, Časopis za povijest Zapadne Hrvatske (West Croatia History Journal). Special Issue: Revolutions and revolutionaries: from the gender perspective. XI (11): 131-149.
- Perez, M.P.R. (2016). From Dispossession to Reparation: Yoyes Thirty Years after Her Death, Revista Internacionalde Pensamiento Político. 11: 369-381.
- Phillips, H. (2008). The War against Terrorism in Late Imperial and Early Soviet Russia, Enemies of Humanity Land, I. (Ed.) The Nineteenth-Century War on Terrorism. İçinde. (ss. 203-222). New York: Palgrave Macmillan.
- PKK Online (2024). Katılanların anlatımıyla 27 Kasım 1978 Fis Köyü. Erişim tarihi: 28.05.2024, <https://www.pkk-online.com/tr/index.php/boeluemler/pkk-tarihi/460-27-kasim-1978-fis-koyu>.
- PKK. (1995). PKK 5. kongre kararları, y.y.: Weşanen Serxwebun.
- PKK 4. Ulusal konferans belgelerinden orduda örgütlenme, merkezileşme ve kurumlaşmaya ilişkin. Serxwebun, Eylül 1996: 20-21.
- Popper, K.R. (1998). Bilimsel araştırmanın mantığı. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Yayınları.
- Rapoport, D. (2022). Waves of global terrorism : from 1879 to the present, New York: Columbia University Press.

- Riggs, R.R. (2017). Sofia Perovskaya: Terrorist Princess The Plot to Kill Tsar Alexander II and the Woman Who Led It (epub version), Berkeley: Global Harmony.
- Ronahi, E. (2024). PKK tarihi ile iç içe şekillenen kadın özgürlük hareketi. Serxwebun, 508. Erişim tarihi:29.05.2024, <https://serxwebun.org/pkk-tarihi-ile-ic-ice-sekillenen-kadin-ozgurluk-hareketi>.
- Salcedo, L. B.(2019). Terrorism: two faces of women. Perspectives. 8 (February). Erişim tarihi: 28.05.2024, https://www.marshallcenter.org/sites/default/files/2019-03/PDF_PUB_PER_8.pdf.
- Sayılı A. (1999). Bilim tarihi: hayatta en hakiki mürşit ilimdir, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Schmid A.P. (2023). Defining terrorism.International Center for Counter-Terrorism Report. Erişim tarihi: 12.06.2024. https://www.icct.nl/sites/default/files/2023-03/Schmidt%20-%20Defining%20Terrorism_1.pdf.
- Science maddesi. Erişim tarihi: 28.05.2024, <http://dictionary.com>.
- Scribner, C. (2015). After the red army faction: gender, culture, and militancy, New York: Columbia University Press, 2015.
- Serxwebun. (Mart 1986b). Bağımsız-demokratik ve birleşik Kürdistan için Kürdistan kadınları birer özgürlük kahramanı olması bileceklerdir. 20-21.
- Serxwebun. (Mart 1986a). PKK Hilvan-Siverek davasında halkımız beraat etti sömürge faşist TC'nin mahkûmiyeti ise keşinleşti. 1,11.
- Serxwebun. (Temmuz 1996). Zilan yoldaşın eylemi en kutsal ve en sonuç alıcı eylemdir. 12-14.
- Serxwebun. (Temmuz 1996). Zilan heval bir emir! bir sembol! bir tarzdır!. 18-19.
- Serxwebun. (Ekim 1999). Yeni dönem halkın siyasal örgüt ve eylemiyle kazanılır. 18-20.
- Shahvisi, A. (2018). Beyond orientalism: exploring the distinctive feminism of democratic confederalism in Rojava, Geopolitics. 26(4): 1-25.
- Sjoberg, L.; Grace D. Cooke, G.D.; Neal, S.R. (2011) Introduction. Women, Gender, and Terrorism. Sjoberg, L; Genrty, C.E. (Ed.). Women, gender, and terrorism.içinde (ss. 1-28). Georgia: University of Georgia Press.

- Sokal A.; Bricmont J. (2002). Son moda saçmalar: Postmodern aydınların bilimi istismar etmesi. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Söyler, J.D. (2022). Kemalizmin kadın politikasının özü ve demokratik ulus inşasında kadının rolü. Demokratik Modernite, Erişim tarihi: 12.06.2024. <https://demokratikmodernite.org/kemalizmin-kadin-politikasinin-ozu-ve-demokratik-ulus-insasinda-kadinin-rolu/>.
- Taş, G. (2016). Feminizm üzerine genel bir değerlendirme: kavramsal analizi, tarihsel süreçleri ve dönüşümleri. Akademik hassasiyetler. 3(5): 163-175.
- Taşdemir, N. (t.y.). Avrupa merkezli bilim anlayışına jineolojik bir bakış, Jineoloji Tartışmaları, Jineoloji Akademisi, içinde (ss.171-200). Diyarbakır: Aram Yayınları.
- T.C. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (2009). Soruşturma No: 2009/1827, Esas No: 2009/827, İddianame No: 2009/786 olan Ağır ceza mahkemesine sunulan İddianame.
- The Bonnie and Clyde of the ‘Tiocfaidh ár Lá’ generation, The Irish Independent, 04.05.2014, Erişim tarihi: 12.06.2024. <https://www.independent.ie/life/the-bonnie-and-clyde-of-the-tiocfaidh-ar-la-generation/30238449.html>.
- Third, A. (2014). Gender and the political deconstructing the female terrorist, New York: Palgrave Macmillan.
- Thulin, L. (06.01.2020). In the 1980s, a far-left, female-led domestic terrorism group bombed the U.S. Capitol. Smithsonian Magazine. Erişim tarihi: 12.06.2024. <https://www.smithsonianmag.com/history/1980s-far-left-female-led-domestic-terrorism-group-bombed-us-capitol-180973904/>.
- Tickner, J.A. (2004). Feminist responses to international security studies. Peace Review, 16 (1): 43-48.
- Tremlett, G. (26.07.2009). Deadlier than the male. The Guardian. Erişim tarihi: 13.06.2024. <https://www.theguardian.com/world/2009/jul/26/basque-eta-independence-female-fighters>.
- Tutar, H. (2014). Bilim ve sözdebilim. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Vera Zasulich (1849–1919) maddesi. Women in world history: a biographical encyclopedia. Erişim tarihi: 28.05.2024. Encyclopedia.com, <https://www.encyclopedia.com/women/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/zasulich-vera-1849-1919>.

- Yanarışık, O. (2021). Terörizm ve medya çerçevelemesi üzerine bir analiz: YPJ örneği. *Liberal Düşünce Dergisi*. 26(102): 241-256.
- YJA Star. (2024a). Star özgür kadın birlikleri, Erişim tarihi: 28.05.2024, <https://yjastar-kurdistan.com/tr/yjastar-derbare-me>.
- YJA Star. (2024b). Neden kürd feminizmi değil de jineoloji? Erişim tarihi: 28.05.2024, <https://yjastar-kurdistan.com/tr/neden-kurd-feminizmi-degil-de-jineoloji>
- Zerya, H. (2022). Demokratik modernite inşasında feminizm. Diyarbakır: Jinge Yayınları.